

**Klaus Brinker
Linguistische Textanalyse**

Erich Schmidt Verlag, Berlin 2005. – str. 179

Šesto, prerađeno i dopunjeno izdanje knjige Klausa Brinkera *Linguistische Textanalyse* iz 2005. predstavlja primjerima potkrijepljen uvod u osnovne pojmove i metode lingvističke analize teksta. U knjizi je opisan integrativni model analize, koji je detaljno pojašnjen na različitim vrstama tekstova.

U uvodnom poglavlju *Einleitung* autor navodi kako je zadaća tekstne lingvistike sustavno opisati opće uvjete i pravila ustrojstva na kojima počivaju konkretni tekstovi te objasniti njihovo značenje za recepciju teksta.

Drugo poglavlje *Der linguistische Textbegriff* posvećeno je lingvističkoj definiciji teksta, koji autor definira kao ograničeni, koherentni slijed jezičnih znakova koji kao cjelina označavaju prepoznatljivu komunikacijsku funkciju. Navedena definicija određuje tekst kao sredstvo djelovanja koje ima prepoznatljivu funkciju, ali su pritom u definiciju uključeni i gramatički aspekti pojma tekst.

Središnji dio knjige prikazuje model analize teksta koji povezuje elemente sistemskih, semantičkih i pragmatičkih pristupa. U navedenom se modelu polazi od toga da je prilikom analize teksta potrebno razlikovati njegovu strukturu i funkciju. Ta je potreba razlikovanja uvjetovana potrebama analize, dok struktura i funkcija u konkretnim tekstovima čine neodvojivu cjelinu koja isključivo kao takva ima određenu komunikacijsku svrhu.

Treće poglavlje *Analyse der Textstruktur* obrađuje analizu strukture teksta koja se odvija na dvije međusobno povezane razine – na gramatičkoj razini i na tematskoj razini. Gramatička razina opisa analizira »gramatičku koherenciju«, tj. sintaktičko-semantičke veze među susjednim rečenicama, koje su važne za smislenost i povezanost teksta. Na tematskoj se razini analiziraju kognitivne veze između sadržaja pojedinih rečenica teksta. Opisom logičko-semantičkih veza pojedinih propozicija s temom teksta dolazi se do tematske strukture teksta. Analiza tematske razine teksta između ostalog obuhvaća vrstu tematske progresije, određivanje glavne teme i način razvoja teme. Brinker razlikuje tri tipa tematske progresije: linearnu progresiju, progresiju s konstantnom

temom i progresiju s izvedenom temom. Tri osnovna načela za određivanje glavne teme jesu: načelo ponavljanja, načelo izvođenja i načelo kompatibilnosti. Tema se može razvijati deskriptivno, narativno, eksplikativno i argumentativno.

Četvrto poglavlje *Analyse der Textfunktion* bavi se analizom funkcije teksta. Poput većine autora Brinker polazi od Searleove teorije i taksonomije govornih činova i na osnovi toga navodi pet osnovnih funkcija teksta: informativnu, apelativnu, obligacijsku, kontaktivnu i deklarativnu funkciju. Informativnom se funkcijom označuje da emitent recipijentu daje do znanja da mu želi prenijeti određena znanja ili ga informirati o određenom stanju stvari. Ako govorimo o apelativnoj funkciji određenog teksta, tada emitent recipijentu daje do znanja da ga želi potaknuti na zauzimanje određenog stajališta ili na poduzimanje određene radnje. O obligacijskoj funkciji govorimo u slučajevima kada se emitent recipijentu obvezuje na izvršenje određene radnje. Kontaktnom se funkcijom označuje da emitent prvenstveno želi ostvariti i zadržati osobni odnos s recipijentom. U tekstovima s deklarativnom funkcijom emitent recipijentu daje do znanja kako tekstom nastaje nova realnost.

Peto poglavlje pod naslovom *Analyse von Textsorten* obrađuje tekstne vrste i kriterije za njihovo razlikovanje. Tekstne su vrste konvencionalni obrasci složenih jezičnih radnji koji se mogu opisati kao tipični spoj kontekstualnih (situacijskih), komunikativno-funkcionalnih i strukturalnih (gramatičkih i tematskih) obilježja. Osnovni je kriterij za razlikovanje tekstnih vrsta njihova funkcija, a uz to primjenjuju se kontekstualni i strukturalni kriteriji.

Šesto poglavlje *Zusammenfassung* obuhvaća kratak pregled kategorija i kriterija potrebnih za lingvističku analizu teksta te pregled pojedinih koraka analize.

Knjiga je nezaobilazan temelj za bavljenje tekstnom lingvistikom i lingvističkom analizom teksta. Posebice se često citira i uzima kao polazište za analizu teksta i tekstnih vrsta u tekstnolingvističkim djelima i radovima germanističke provenijencije.

Lucia Miškulin Saletović

John Olsson Forensic Linguistics

Continuum, New York 2008. – str. IX + 256

Izdavanje drugog, dopunjenog i izmijenjenog izdanja knjige Johna Olssona *Forensic Linguistics* iz 2004. godine potaknuto je aktualnošću tematike, odnosno, forenzične lingvistike kao relativno mlade lingvističke discipline, ali i velikim interesom za prvo izdanje koje je u tri godine tiskano tri puta te prevedeno na arapski jezik.

Knjiga je sustavan i praktičan uvod u različita područja forenzične lingvistike koja uz relativno kratak, razumljivo pisan teorijski dio nudi mnoštvo primjera iz autorove dugogodišnje prakse bavljenja forenzičnom lingvistikom.

Prva su dva poglavlja, *What is Forensic Linguistics* i *Previous authorship studies*, uvodnog karaktera i sadrže kratak prikaz razvoja forenzične lingvistike te povijesni pregled istraživanja i utvrđivanja autorstva.

Poglavljia *Individuals and language use; Variation and Authorship comparison* bave se različitim aspektima uspoređivanja autorstva. Iako se u literaturi često rabe izrazi utvrđivanje i identifikacija autorstva, za tekstove kojima se bavi forenzična lingvistika, izraz uspoređivanje autorstva Olsson smatra najprikladnijim. U tome posebice važnu ulogu imaju odstupanja u jezičnoj porabi koja autor naziva varijacije. On razlikuje *inter-author variation* (odstupanja u jezičnoj porabi kod različitih autora) i *intra-author variation* (odstupanja u jezičnoj porabi jednog te istog autora) koja su između ostalog uvjetovana žanrom, tekstnom vrstom, domnom komunikacije (privatna ili javna) i sociometrijskim parametrima. Forenzičnu lingvistiku zanima način na koji je nastao određeni tekst, postoji li određena vrsta dvostrukosti u tekstu kao što su dvostruki ili višestruki način formiranja teksta, dvostruki registar, stilističke i sadržajne razlike u tekstu te postoje li prominentne lingvističke karakteristike pojedinog autora.

U šestom poglavlju *Evidence in court* ukralo se prikazuju pravni propisi vezani za svje-

dočenje eksperata na sudu u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji, Engleskoj i Walesu, Kanadi, Francuskoj, Njemačkoj i na Filipinima.

Dok se treće, četvrto i peto poglavlje bavi uspoređivanjem autorstva, drugi dio knjige od sedmog do trinaestog poglavlja obrađuje ostala područja forenzične lingvistike. Veliki je dio sedmog poglavlja *Non-authorship cases* posvećen načinu utvrđivanja vremenskog nastanka teksta (jesu li svi dijelovi teksta nastali u isto vrijeme) i jezičnim sredstvima koja se rabe za utjecanje na svjedoke. Osmo poglavlje *Authorship profiling* donosi primjer izrade profila autora na osnovi teksta prijeteci pisama. Deveto je poglavlje *Plagiarism* posvećeno različitim vrstama plagijata koje autor dijeli na arheološke, dijakronijske i kulturološke. Deseto se poglavlje *Veracity in language* bavi analizom iskaza svjedoka i policijskih izvješća s obzirom na njihovu istinitost, odnosno vjerodostojnost. U analizi se rabi pet osnovnih i niz dodatnih kriterija. Osnovni kriteriji obuhvaćaju vrijeme, mjesto, redosljed događaja, opise i suvišne detalje te glagolsko vrijeme. Poglavlje *Forensic text types* najvećim je dijelom posvećeno pozivima u pomoć i oproštajnim pismima, njihovim osnovnim značajkama i načinima utvrđivanja njihove vjerodostojnosti. Iako dopunjeno u odnosu na prvo izdanje, dvanaesto je poglavlje *Forensic phonetics* i dalje isključivo informativnog karaktera. Knjiga završava poglavljem *Notes on forensic transcription* u kojem se prikazuje transkripcija audiozapisa i pisanog jezika.

Knjigu svakako valja preporučiti lingvistima kao temelj i poticaj za daljnja istraživanja i primjenu lingvistike u forenzici, policijskim djelatnicima, pravnicima, odvjetnicima i sucima kako bi osvjestili važnost, ulogu i moguće oblike zlouporabe jezika u poslu kojim se bave te svima ostalima koji se žele pobliže upoznati s problematikom širokog interdisciplinarnog područja forenzične lingvistike.

Lucia Miškulin Saletović

Dirk Geeraerts

Words and Other Wonders. Papers on Lexical Semantic Topics

Mouton de Gruyter, Berlin, 2006. – str. 493

Dirk Geeraerts je profesor lingvistike na Sveučilištu Leuven u Belgiji. Bavi se različitim leksikološkim pitanjima iz kuta kognitivne lingvistike, a pažnju mu posebno privlače kvantitativna leksikologija, dijakronijska leksikologija, kao i pitanja korpusa i kategorizacije putem prototipa.

Words and Other Wonders je knjiga koja predstavlja zbirku već objavljenih Geeraertsovih radova u različitim prestižnim lingvističkim časopisima ili zbornicima, u periodu od 1988. do 2003. godine. Ima ukupno sedamnaest radova koji su raspoređeni u šest tematskih cjelina: 1. *Prototypicality and salience* (Prototipičnost i istaknutost), str. 3–99; 2. *Polylemy* (Polisemija), str. 99–175; 3. *Constructions and idioms* (Konstrukcije i idiomi), str. 175–227; 4. *Meaning and culture* (Značenje i kultura), str. 227–327; 5. *Lexicography* (Leksikografija), str. 327–367; i 6. *Theory and method in lexical semantics* (Teorija i metoda u leksičkoj semantici), str. 367–445. Poglavlja se sastoje od dva, tri ili četiri teksta. Na kraju knjige navodi se popis literature, indeks pojmova i indeks imena. Knjiga je posvećena Brygidi Rudzka-Ostin, profesorici koja je, prema ocjeni Geeraerts, odigrala važnu ulogu u tome da se kognitivna lingvistika u drugoj polovini osamdesetih godina dvadesetog stoljeća proširi iz Amerike u Europu.

U prvom dijelu knjige razmatra se pitanje prototipičnosti kao teorijskog i praktičnog modela semantičkog opisa. Geeraerts je 1980. godine doktorirao na modelu prototipičnosti u ispitivanju kategorizacije. Bio je jedan od prvih europskih lingvista koji se bavio ovim pitanjem. U ovom poglavlju pokušao je sistematizirati brojne pristupe konceptu prototipičnosti tako što je ustanovio dva važna kriterija za definiranje prototipa, a to su: *fleksibilnost* (odsutnost oštrih granica među članovima kategorije) i *isturenost* prototipičnog člana kategorije. Geeraerts smatra da se do oba svojstva prototipa može doći ispitivanjem njihovih definicija, kao i referenata iz stvarnosti na koje se odnose. Mogućnost upotrebe teorije prototipa kao metode u lingvističkim istraživanjima Geeraerts pokazuje na primjeru analize dvaju sinonima iz nizozemskog jezika (*vernieten* i *vernietigen*) koji se na engleski jezik mogu prevesti glagolom *to destroy* (uništiti). Jedan rad u poglavlju posvećen je semantičkoj strukturi nizozemskog

prijedloga *over*. Semantička analiza ovog prijedloga igra podjednako važnu ulogu u kognitivnoj lingvistici kao, recimo, analiza imenice *bachelor* (*neženja*) u Katzovoj semantici. Mnogo je kognitivista analiziralo ovaj prijedlog i pokazalo da se leksemi s tako uopćenom semantikom i brojnim značenjima kao što su prijedlozi najbolje ispituju metodom prototipa. Na više mjesta u knjizi naglašava se odnos između onomasiološkog i semasiološkog pristupa u semantičkim istraživanjima. Autor primjećuje da je sve sigurniji da je za kognitivistički pristup značenju presudan onomasiološki pristup (*usp. str. 27*).

Drugi dio knjige posvećen je polisemiji. Geeraerts iznosi da postoje tri vrste testova pomoću kojih se može identificirati posebno značenje višeznačnog leksema: logički, lingvistički i test definicija. Zapaža da ti testovi mogu dati kontradiktorne rezultate, što samo potvrđuje koliko je teško razlikovati određenu upotrebu nekog leksema od njegova posebnog značenja. Autor zbog toga pozdravlja činjenicu što se u suvremenoj kognitivnoj lingvistici leksičkom značenju pristupa kao fleksibilnoj i nestabilnoj kategoriji. Naime, značenje se shvaća kao shematska mreža u kojoj se najapstraktniji i najspecifičniji nivo nalaze u kooperativnom odnosu. Autor zapaža da su u posljednje vrijeme veliki utjecaj na proučavanje polisemije izvršila psiholingvistička istraživanja, kao i ispitivanja iz kuta računalne lingvistike i smatra da će ove znanosti donijeti metodološki progres u leksikološkom pristupu polisemiji.

U trećem dijelu knjige govori se o konstrukcijama i idiomima na primjeru semantičke strukture indirektnog objekta u dativu u nizozemskom jeziku i o interakciji metafore i metonimije u složenicama. Geeraerts smatra da jedan od najvećih doprinosa kognitivne lingvistike leži u zbližavanju i povezivanju gramatike i leksikona. Autor analizira konstrukcije s dativom u nizozemskom jeziku primjenjujući model prototipa, s namjerom da dokaže da se ovaj model podjednako efikasno može koristiti za ispitivanje značenja pojedinačnog leksema, ali i sintagmatskih semantičkih odnosa među leksemima. U radu posvećenom složenicama Geeraerts zapaža sličnost između složenice i frazeologizma i smatra da složenicama, za razliku od frazeologizama, nije posvećeno dovoljno pažnje u kognitivnoj lingvistici. Geeraerts

zaključuje da se u ispitivanju kompozicionalnih procesa u okviru semantički orijentirane gramatike (kao što je gramatika iz kuta kognitivne lingvistike), ne opisuje samo način na koji konstituenti zajedno funkcioniraju da bi se proizvelo značenje složenice, već treba analizirati i same konstituente i promjene koje trpe gradeći složenice.

U četvrtom dijelu knjige analizira se utjecaj kulture na leksičko značenje. Autor naglašava rastući interes suvremenih lingvista za utjecaj kulture na kogniciju i značenje jezičnih jedinica. On čak smatra da su kognitivni modeli toliko uvjetovani kulturom da, u stvari, predstavljaju kulturalne modele i da sa sobom nose i brojne historijske i socijalne faktore. U ovom poglavlju posvećuje se pažnja dijakronijskoj semantici (na primjeru konceptualizacije bijesa). Autor konstatira da je sinkronijska polisemija leksičkih jedinica refleksija njihova dijakronijskog razvoja.

Peti dio knjige posvećen je leksikografiji. Geeraerts se u ovom dijelu knjige ponovo vraća teoriji prototipa i navodi kako se dostignuća ovog modela lingvističkog opisa mogu iskoristiti u praktičnoj leksikografiji. Rezultate svojih istraživanja autor primjenjuje na povijesnim rječnicima, jer je i sam radio kao leksikograf povijesnih rječnika, pa se tako i zainteresirao za pitanja dijakronijske semantike.

Knjiga se završava šestim dijelom koji je posvećen različitim općim pitanjima u vezi s teorijama i metodama u leksičkoj semantici, kao što su mjesto kognitivne lingvistike u povijesti lingvistike, teorijski i deskriptivni razvoj leksičke semantike, tendencije u razvoju kognitivne lingvistike. Povijest leksičke semantike se, u

stvari, svodi na povijest leksikoloških pitanja u okviru kognitivne lingvistike.

Words and Other Wonders dobro je organizirana knjiga, što nije bilo lako postići s obzirom na to da je sastavljena od već objavljenih radova. Struktura njezina sadržaja pokazuje autorovu umješnost da u šest tematskih cjelina iznese gotovo sva centralna pitanja leksikologije. Radovi su uspješno uklopljeni u cjeline kojima pripadaju. Tomu je pridonio sažetak rada koji je autor izložio na početku svih 17 tekstova. U tim sažecima on pravi prijelaze od jednog rada k drugom i predočava čitatelju što se takvim spojem željelo reći u vezi s problemom koji je iznesen u naslovu tematske cjeline.

Iako se u knjizi razmatraju različita pitanja leksičke semantike, jasno se uočava da autor ima dvije preokupacije u semantičkim istraživanjima, a to su teorija prototipa i dijakronijska semantika. Gotovo sva pitanja se analiziraju, dokazuju ili ilustriraju kroz ove dvije vizure. Daje se veliko značenje kognitivnoj lingvistici i ona predstavlja teorijsku pozadinu za sva istraživanja. Ne ocjenjuju se slabosti i realni dometi kognitivne lingvistike, već joj se pristupa kao jedinog lingvističkoj teoriji. Kao što je već rečeno, čak se i povijest leksikologije promatra kroz povijest interesa za leksička pitanja u okviru kognitivne lingvistike. Dirk Geeraerts, kao i mnogi drugi kognitivisti, ima vrlo kritički odnos prema svim ostalim teorijskim pristupima (naročito prema strukturalizmu) i djeluje prilično zatvoren u kognitivizam. Tu vrstu izoliranosti treba osuditi, a knjiga, svakako, zaslužuje pažnju čitatelja zainteresiranih za suvremeni pristup proučavanju semantike.

Rajna Dragičević

Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Knjiga 33 (2007), Zagreb 2008. – str. 556

U ovome je broju na 556 stranica raspoređeno dvadeset i pet članaka, sedamnaest prikaza i osvrta te kratke obavijesti u zasebnoj rubrici. Svi su tekstovi objavljeni na hrvatskome jeziku, a autori su članaka većinom djelatnici Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, uz autorske prinose desetak znanstvenika iz srodnih istraživačkih sjedišta u Republici Hrvatskoj. Znanstveni radovi objavljeni u 33. knjizi *Rasprava Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* pokrivaju raznorodna područja jezikoslovne kroatistike i općega jezikoslovlja te ih stoga, radi bolje preglednosti, predstavljamo prema

tematskim cjelinama kojima pripadaju, za razliku od uobičajenoga nizanja unutar publikacije.

U zasebnu bismo skupinu mogli svrstati tri izvorna znanstvena članka s područja onomastike. Ankica Čilaš Šimpraga u radu *Razvoj prezimenskog sustava na Miljevcima* obrađuje jezično podrijetlo i motivacijsko-strukturalna svojstva današnjih prezimena na području završni Miljevci, odnosno razvoj prezimenskoga sustava toga kraja od 17. stoljeća do današnjih dana. Središnji je dio članka Anđele Frančić *Prezimana u Kinchu* oszebuinome szlavnoga

orszaga hrvatzkoga *Petra Berkea* posvećen tipovima identifikacijskih formula i pojavnosti prezimena u tekstu iz 18. stoljeća koje predstavlja prvu povjesnicu prošteništa Majke Božje Bistričke. Svetačko ime Juraj, točnije njegove brojne i raznolike odraze u hrvatskome antroponimijском sustavu, s posebnim naglaskom na područje Zažablja u povijesnome kontekstu, u svome je članku nakon terenskoga istraživanja detaljno prikazao Domagoj Vidović.

Niz studija kojima je zajednička crta rasvjetljavanje slabije istraženih dijelova povijesti hrvatskoga jezika započinje analizom leksikografske metode i leksičkoga bogatstva hrvatskoga dijela malo poznatoga rječnika uglednoga redovnika iz Samostana Male braće u Dubrovniku iz 18. stoljeća u članku Ivane Franić *Rukopisni Vocabolario italiano–illirico* (~ 1745.) *fra Loure Cekinića*. Darija Gabrić-Bagarić predstavlja važnost književnojezične norme franjevačkih pisaca 18. stoljeća za procese cjelokupne standardizacije hrvatskoga književnog jezika, s obzirom na činjenicu da ta *koine*, opisana u franjevačkim gramatikama, pokazuje naglašena obilježja težnje ka standardiziranosti već u prestandardnome razdoblju hrvatskoga jezika. Najdublje u povijest zadire istraživanje Sofije Gadžijeve o morfonološkim modelima palatalizacije zubnih sonanta u 1. licu jednine prezentu u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku, a model je prikazan na svim glagolskim leksemima iz kartoteke *Rječnika crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije* s temeljnom osnovom na *-i-* kojima prethodi zubni sonant. U članku Amira Kapetanovića *Jesu li endocentrične imeničke tvorbeno inovacija u hrvatskom jeziku 19. stoljeća?* opisuju se tri tvorbeno uzorka imeničkih složenica koje su, prema istraživanju M. Rammelmeyera, u hrvatskome jeziku 19. stoljeća nastale pod utjecajem njemačke tvorbe riječi. Povijesnom tvorbom bave se i Marijana Horvat i Ermina Ramadanović opisujući načine tvorbe pridjeva, priloga, prijedloga, zamjenica i veznika u djelu hrvatskoga franjevca Blaža Tadijanovića *Svašta po malo...* iz 1761. godine, usporedivši ih potom s potvrdoma iz *Rječnika hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU*. Kristina Štrkalj Despot u članku *Sintaktička funkcija participa u hrvatskom jeziku 15./16. stoljeća* analizira funkciju participa u tome veoma bitnom razdoblju za sintaktički ustroj (staro)hrvatskoga jezika kada se događa promjena, tj. preobrazba participnih oblika u glagolske priloge. Na kraju ove skupine radova dolazi tekstološka studija Ivane Vrtić *O jeziku Škarićeva prijevoda Svetoga pisma*, a posebno mjesto u radu zauzima analiza utjecaja sveto-

pisamske prevodilačke tradicije na standardizaciju hrvatskoga jezika.

Jezikoslovnna istraživanja na temelju hrvatske narječne građe otvara rad Đure Blažeka *Međimurski interdijalekt* u kojemu se donose rezultati istraživanja koje pokazuje načine razvoja međimurskoga interdijalekta kao presjeka »čvrstih«, nepromjenjivih očuvanih dijelova međimurskoga dijalekta i osobina koje u govoru Medimurja nestaju. Znanstveni rad na *Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* iznjedrio je dva članka koja se bave leksikografskim postupcima obradbe, a to su članak Željke Brlobaš i Nade Vajs o načinu uspostave nadnatuknice i kanonskih likova za dvadesetak leksičkih varijanata za »rajnski forint«, te rad Ivane Franić o leksikografskome statusu brojevnih riječi i načinima njihove obradbe u rječničkome članku. Boris Kuzmić i Martina Kuzmić u članku *Deklinacija brojeva dva, oba, tri i četiri u kajkavskim pravnim tekstovima od 16. do 18. stoljeća* na temelju korpusa od 82 kajkavska teksta iz triju stoljeća analiziraju sklonidbu s posebnim naglaskom na oblike dvojnice i množine u sklonidbi brojeva *dva* i *oba*, te razvoj množinskih oblika u sklonidbi brojeva *tri* i *četiri*. Analizirajući kajkavizme na svim jezičnim razinama u *Tkonskome zborniku*, Marinka Šimić zaključuje kako je taj hrvatskoglagoljski rukopis iz 16. stoljeća sastavljen od različitih dijelova, i vremenski i prostorno, ali pokazuje da su neki dijelovi s obzirom na učestalost kajkavizama vjerojatno nastali u sjevernijem području. Barbara Štebih u članku *Hibridne složenice u kajkavskome književnom jeziku* istražuje motivirane načine tvorbe tvorevnica sastavljenih od germanizma i kajkavskih riječi u kajkavskome književnom jeziku unutar aktivnoga i pasivnoga leksika.

Dva bismo rada okvirno mogli nazvati poredbenim leksikološkim studijama hrvatskoga jezika spram drugih jezika. Prvi je članak Anite Hrnjak *Kulinarski elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji* u kojemu se, analizom semantičkoga potencijala slika vezanih uz jelo, iskazuju sličnosti i razlike toga tipa frazeologije u hrvatskome i ruskome jeziku. Ivana Olujić i Tomislava Bošnjak Botica u radu *Rumunjsko–hrvatski lažni parovi* poredbenom metodom pokazuju nizove parova u hrvatskome i rumunjskome jeziku koji zbog izrazne podudarnosti mogu rezultirati pogrešnim prevodenjem.

Značajan je dio posvećen i standardizacijskoj i normativnoj problematici suvremenoga hrvatskoga jezika. Lana Hudeček i Luka Vukojević daju pregled problema vezanih uz status i raspodjelu čestičnih, tj. vezničkih skupina *da li, je*

li i li, utvrđujući brojna sporna pitanja o načinima njihove pretvorbe i međusobne zamjene u različitim sintaktičkim položajima. Barbara Kovačević i Ivana Matas Ivanković u članku *Parni prijedlozi* obrađuju prijedloge koji često dolaze u paru (*od i do, iz i u, s i na*), objašnjavajući nadilaženje primarne semantičke i sintaktičke funkcije pojedinog prijedloga u frazeološkoj uporabi. Milica Mihaljević i Marijana Horvat analiziraju brojne poteškoće s nazivima, definicijama i međusobnim odnosom glasovnih promjena nepostojano *a* i nepostojano *e* u jezikoslovnim priručnicima i udžbenicima. U radu Marije Znike *Pokazatelji brojivosti* komentiraju se suvremena istraživanja kategorije brojivosti koja se temelji na leksičkome značenju imenice, a kao pomoćna sredstva otkrivanja statusa brojivosti imenica analiziraju se količinski prilozi *malo, mnogo* i *dosta*.

Posljednja je tematska cjelina zastupljena trima interdisciplinarnim radovima unutar no-

vijih poddisciplina općega jezikoslovlja. Članak Hrvoje Heffer *Biološka i društvena kategorija roda u rodnoj teoriji i rodna teorija stereotipa* povezuje biološku i društvenu kategoriju roda u okviru rodne teorije, dajući i sociolingvistički uvid u razvoj izvorne rodne teorije i pripadajućega nazivlja u hrvatskome jeziku. Značenje pojedinih govornih činova dramskoga teksta, kao pogodnoga korpusa za propitivanje teorije govornih činova, na temelju teksta Miroslava Krležę *U agoniji* istražuje Tatjana Pišković u radu *Dramski diskurs između pragmatolingvistike i feminističke lingvistike*. Zrinka se Šimunić problematikom referencije i referencijalnih izraza u analizi diskursa bavi u članku *Uloga anaforičkih izraza u oblikovanju medijsko-znanstvenih događaja*, a za polazišnu je diskurzivnu aktivnost iskorištena medijska informacija o »uskrsnuću« bakterije *Deinococcus radiodurans*.

Siniša Runjaić

Ljiljana Šarić – Wiebke Wittschen Rječnik sinonima hrvatskoga jezika

Zagreb, Jesenski i Turk, 2008. – str. 1006

Sinonimni je hrvatski rječnik ugledne hrvatske jezikoslovke na radu u inozemstvu Ljiljane Šarić i njezine tadašnje suradnice pri obradbi građe, njemačke slavistice mlade generacije Wiebke Wittschen, prvi put objavljen 2003. godine kao *Rječnik sinonima* u zajedničkoj nakladi njemačke kuće *Universitätsverlag Aschenbeck & Isensee* iz Bremena, tj. Oldenburga te male hrvatske tvrtke *Neretva d.o.o.* iz Zagreba. Već je u tome prvome izdanju rječnik predstavljao značajan doprinos hrvatskoj leksikografiji kao primjenjiv priručnik korisnicima koji tkaju tekstove na suvremenome hrvatskome jeziku, o čemu je u to doba bio dostatan broj prikaza i rasprava na znanstvenoj i stručnoj razini. Uza sve tada navedeno, s vremenom je ipak najveći nedostatak prvoga izdanja postala njezina teška dostupnost zbog specifičnih uvjeta objavljivanja i ograničenoga broja primjeraka.

Danas, pet godina poslije, poznata zagrebačka nakladnička kuća *Jesenski i Turk* u Biblioteci rječnika hrvatskoj javnosti omogućuje pristup rječniku u potpuno novome ruhu s izmijenjenim naslovom, primjerenijom tehničkom opremom (tvrdi uvez s visinom hrpta 26 cm u odnosu na prijašnji 21 cm, uz bolji otisak i veličinu slova) te, naravno, olakšanom dostupno-

šću kako u knjižarama tako i na policama knjižnica u Hrvatskoj. Ako kao građani i obični korisnici možemo bez suvišnih polemika uvidjeti doseg takva nakladničkoga poteza, kao stručna javnost trebamo zaviriti dublje od razine forme i ukratko prikazati sadržajne promjene u novome izdanju te mjesto u promišljanju leksikološke misli u novijoj hrvatskoj jezikoslovnoj produkciji.

Temeljni raspored građe u rječniku ostaje nepromijenjen u obama izdanjima. Poslije kratkoga teorijskog uvoda, s jasnim određenjem autoricâ kako potpuna sinonimija nije jezikoslovno utemeljena pretpostavka, nužno slijede napomene o strukturi rječnika i iscrpne upute za uporabu, potom popis kratica i odrednica, te rječnik i konačno indeks. Glavni je rječnički dio dopunjen novim natuknicama i pročišćen, a uneseni su brojni ispravci, dopune i izmjene u sinonimne nizove. Struktura i prikazna razina pojedinoga rječničkoga članka također nisu mijenjane u odnosu na prvo izdanje jer se natuknica navodi uz distinktivno gramatičko obilježje i potom se sličnoznačnice i bliskoznačnice redaju prema mjerilu stupnja bliskosti semantičkoga polja s temeljnom natuknicom, a ne abecedno, primjerice

čekić m (*veliki* ~) bat, malj, mlat, (*veliki kovački* ~) nef. hamor, (*mali* ~) arh. kladivac, kladivo; nef. kalapač

odnosno s posebno obročnim sinonimnim nizovima gdje im je uloga razgraničiti značenjske nijanse:

zaključiti prf. **1** (*pravilno* ~) donijeti zaključak/sud, prosuditi, steći mišljenje/stav, odlučiti, donijeti odluku **2** (~ *posao*) sklopiti, ugovoriti, dogovoriti (se), utvrditi, uglaviti, pogoditi **3** (~ *započeti posao*) dovršiti, završiti, svršiti, okončati.

Važan je metodološki iskorak načinjen promjenom sustava uputnica za članove sinonimnih nizova u indeksu jer više ne upućuju na broj stranice kao u prvome izdanju već na odgovarajuće natuknice iz glavnoga dijela rječnika. Za kumulativni sinonimni rječnik materinskoga jezika, kojemu je prvotna zadaća izbor riječi za stilistička i terminološka rješenja autorima koji glavninu sinonima aktivno ili pasivno posjeduju u vlastitome leksičkom i spoznajnom inventaru, mjerilo upotrebljivosti često predstavlja omjer abecediranih pojmova u kazalu te njihovo sustavno i točno upućivanje na glavne rječničke članke. Korisnicima za snalaženje i iskorištenje punoga potencijala postaju istovrijednima glavni dio rječnika i njegovo kazalo, a time mjeru ekonomičnosti možemo smatrati zadovoljenom.

Moramo ipak zamijetiti da sinonimnomu rječniku kao primjenjivomu jezikoslovnom pomagalu koje predstavlja rezultat dugogodišnjih istraživanja i razabiranja kompleksnih značenjskih nijansi sinonima u hrvatskome jeziku i u novome izdanju nedostaje popis grade i korpusâ na temelju kojih je izrađen, što bi umnogome olakšalo smjer daljnjih leksikoloških istraživanja i pridonijelo znanstvenoj utemeljenosti odabira metodoloških i leksikografskih postupaka. Zanimljivo je i da je Ljiljana Šarić istodobno istraživala »drugu stranu medalje«, potom u Hrvatskoj objavila i monografsku publikaciju o antonimiji u hrvatskome jeziku pa je moguće bilo očekivati dodatno obogaćivanje opisa natuknica uvođenjem antonimskih parnjaka temeljnih pojmova. S druge je strane Bernardina Petrović u svojoj knjizi o sinonimiji u hrvatskome jeziku prikazala i uzorak metodološki drugačije koncipiranoga rječnika sinonima hrvatskoga jezika, iskoristiva tekstovna grada je sve dostupnija u digitalnome obliku i stoga je logično očekivati da će novija leksikološka istraživanja ubrzo unaprijediti kvantitetu i kvalitetu leksikografskih izdanja koja korisnicima pojašnjavaju i pomažu pri razjašnjavanju pojedinačnih pitanja značenjskih odnosa u hrvatskome jeziku, a obnovljeno izdanje *Rječnika sinonima hrvatskoga jezika* predstavlja važan korak na tome putu.

Siniša Runjaić